

GANZENMARKT NIEUWE STIJL

Mui
juni
juli 1039

Huib D. Minderhoud

Eeuwenlang zijn de markten van Coevorden wijd en zijd bekend geweest. Karel V, de stad welgezind, schonk Coevorden al op 12 augustus 1541, behalve de bevestiging van de oude rechten, ook nog toestemming tot het houden van drie jaarmarkten van elk vier dagen. Als extraatje, omdat zij "binnen corten jaeren drie mal ellendich verbrant ende in die gront verdorven zijn!". Aan te nemen valt, Coevorden had immers al stadsrechten, dat er toen ook al wekelijkse markten gehouden werden. Hoe het de drie jaarmarkten en de gewone markten verder verging is onbekend, maar feit is wel, dat in de negentiende eeuw de maandagmorgenmarkt gemeengoed geworden was. Als bijzondere markten golden de vier "Biestenmaondaogen".

De eerste, op de op een na laatste maandag in oktober, was de grote veemarkt, waarbij de paarden vaak over de hele lengte van de Oosterstraat stonden en op de tweede, de maandag daarop, deed de kermis haar intrede. De derde Biestenmaondag was de "Oldewievenmarkt", de eerste maandag in november, waarop de boerinnen tot uit de verre omtrek een dag vrij kregen om naar de markt te gaan. Ze namen de kinderen dan mee en konden op hun gemak rondkijken en een glaasje boerenmeisjes drinken, terwijl de jeugd zich op de kermis vermaakte. Op de vierde Biestenmaondag, de tweede maandag in november, was het feest, want dan was het Ganzenmarkt. Dan kwamen hele boerenfamilies van heinde en ver met hun "linnenwagens" naar Coevorden. Dan werden alle inkopen voor het komende jaar gedaan en dan maakte de middenstand enorme omzetten. Dan werden de ganzen door de "wichter" van de boeren de stad ingedreven om op de markt verkocht te worden.

's Middags was het volop feest. De drank vloeiende rijkelijk, "schinken" en worsten werden gretig verzvolgen en de jongelui uit de verschillende dorpen en boerschappen maakten op de kermis kennis met elkaar. Niet zelden kwamen daar blijvende verbintenissen uit voort,

ook wel met "stadse" jongens of meisjes.

De Coevorder Ganzenmarkt was uniek. Ganzenmarkt had alles wat andere markten in de omgeving niet hadden. Volgens Cees van Dijk (Historisch tijdschrift - als voorloper van onze "Ganseveer" - september 2000) werd de Ganzenmarkt in 1839 voor het eerst genoemd. Ganzen werden vanouds veel in de waterrijke omgeving van Coevorden gehouden. Ze scharrel-

Rowaan heeft de leiding.

den zelf hun kostje op en goedkoper kon het houden van dieren eigenlijk niet. Tweemaal per jaar werden ze in een schuur bijeengedreven voor de pluk. De "naobers" waren hiervoor uitgenodigd en onder het genot van af en toe een borrel en een goed stuk vlees werd gans na gans van een bepaalde hoeveelheid buik- en borstveren ontdaan. Dit ritueel herhaalde zich bij elke boer die ganzen hield en de opbrengst werd verkocht aan handelaars of rechtstreeks aan handwerkslieden, die er veren bedden, kussens of peluwen van maakten. De wat oudere ganzen werden extra gevoerd met graan of oogstafval en vertrokken, aldus vetgemest, naar de Coevorder Ganzenmarkt. Doordat opkopers de dieren al voor de eigenlijke markt bij de boerderijen kochten, waardoor de vogels alleen nog maar in Coevorden afgeladen werden, kwam aan de ganzenhandel een eind. Toen de ganzen nog later in afgesloten wagens werden afgeleverd, verviel ook de functie van de "Ganzengeesjes".

Volgens de overlevering kende de handel in ganzen in 1905, toen "het spoor" in Coevorden zijn intrede deed, nog een opleving van zo'n vijftien jaar. Daarna werd Ganzenmarkt een markt zonder ganzen, een koop- en uitgaansdag met toch nog steeds veel publiek. Het aantal bezoekers liep echter na de Tweede Wereldoorlog voortdurend terug en pas in 1962 kwam het gelukkig tot een ommekeer. Toen in 1960 ondernemer Arie (Arjen) Vonk tot voorzitter van de Coevorder Handelsvereniging werd gekozen, wist hij de Middenstandscentrale als overkoepelend orgaan van de drie toen bestaande middenstandsorganisaties nieuw leven in te blazen. Er werden na een tijd van gezapige rust weer allerlei gemeenschappelijke activiteiten ontwikkeld en toen na een dergelijk actie Jaap Heemstra en Hemmo Kranenburg nog wat zaten na te praten, kwam laatstgenoemde met het idee tijdens de komende Ganzenmarkt weer eens ganzen de stad binnen te drijven. Zoals vroeger, maar dan nu als kijkspel, als publiekstrekker.

Heemstra praatte erover met bakker Eising uit de Friesestraat en deze bracht het idee als voorstel in de ledenvergadering van de Handelsvereniging. Het werd enthousiast ontvangen en men liet er geen gras over groeien. Een commissie, bestaan

de uit de heren De Bel, Eising, Heemstra en J. Plasman als toegevoegd secretaris, belastte zich met de organisatie Ganzenmarkt Nieuwe Stijl! Op 12 november 1962 was het zover. Het draaiorgel "De Arabier" reed al vroeg spelend door de stad en op de markt stonden enkele standwerkers. De Rooms-katholieke Landbouwhuishoudschool had een aantal leerlingen bereid gevonden zich als ganzenhoedsters uit te dossen. Zij dreven om tien uur de koppels ganzen onder toezicht oog van hotelhouder Rowaan door de winkelstraten, terwijl de lagere scholen zich op verzoek van de commissie op de trottoirs hadden geposteerd. De kinderen moesten na de doortocht weer naar school terug en dat gebeurde met veel onderdrukt gemor en gemopper. 't Was echter luid genoeg om de hoofden van de scholen kort daarop te doen besluiten Ganzenmarkt voortaan als vrije dag op het rooster te plaatsen.

Het beeldje van Spijkman. Foto: Berend Hoegen.

't Werd een fantastische dag. De NTS was aanwezig en maakte televisieopnamen. Journalisten van verschillende kranten schreven wervende artikelen en de eerste Miss Ganzenhoedster werd gekozen. Het was Ria Assen, die in het bijzijn van burgemeester Wolters door Arie Vonk als voorzitter van de Middenstandscentrale de sjerp werd omgehangen. Ze kreeg ook nog een fraai uitgevoerde herinneringsbeker. En op de Markt stond notarisklerk Sieko Meijer, die als "paander" bij opbod ganzen verkocht. Aanvankelijk met veel succes!

In 1963 werd de opzet van Ganzenmarkt gewijzigd. Om de gezellige drukte in de winkelstraten te bevorderen, besloot men de marktkramen hier te plaatsen. Onder leiding van Hemmo Kranenburg werden gedurende de nacht ervoor 2000 ballonnen opgehangen en 's morgens werd een nog groter aantal ganzen de stad in gedreven. De routes waren verlegd naar de Schoolstraat, Gasthuisstraat, Kerkstraat en naar de Molenstraat, Aleida Kramersingel en Kasteel. Er waren ook meer ganzenhoedsters, want de Vakschool voor Meisjes was nu ook van de partij. De boerenkapel speelde weer en er was nu ook een geluidsinstallatie met reclameboodschappen.

Bloemenhandelaar H.G. Spijkman op de hoek Friesestraat/Markt kwam met een bijzonder initiatief. Hij had een ganzenhoedstersbeeldje laten maken, dat op de hoek van zijn zaak stond en officieel door de Commissaris van de Koningin K.H. Gaarlandt werd onthuld. Het beeldje trok veel belangstelling, temeer daar het in verkleinde vorm bij Spijkman te koop werd aangeboden. Al spoedig kwamen er daarna lepeltjes, bedeltjes en handdoeken met Miss Ganzenhoedster in de handel. Er werd een speciale Ganzenmarktkrant uitgegeven en er vond met de buurtverenigingen een grote ballonnenoptocht plaats. En natuurlijk werd er opnieuw een Miss Ganzenhoedster gekozen. Ditmaal was het Betsy Wessel. Zij en alle Ganzenmarktgangers vonden het weer een geslaagd feest.

In 1964 werd de Dubbelkansactie ingevoerd. Tijdens de vooraf gehouden winkelactie werden voor elke gulden besteed geld zegels uitgegeven, die op een kaart konden worden geplakt. Deze

De eerste Ganzenmiss: Ria Assen.

kaarten dongen mee naar de hoofdprijs van f 250,- aan levensmiddelen. Alle ingeleverde kaarten werden ook weer ingebracht bij de trekking op Ganzenmarkt en zo had men dubbelkansen. In 1964 werden de ganzen toch weer door de hoofdstraten gedreven, want door de kramen het jaar daarvoor waren ze wat uit de belangstelling geraakt en dat kon natuurlijk niet! De Ganzenmarkten volgden elkaar op, jaar na jaar. De ganzenverkoop werd gestaakt en alle dieren keerden voortaan allemaal gakkend en wel terug. Het eerste lustrum van Ganzenmarkt Nieuwe Stijl in 1966 bracht ongekend veel belangstelling. Er werd een rijtoer gehouden in twee open landaurs, gevolgd door een Opel oldtimer uit 1930. Hierin zaten de missen uit de voorgaande jaren en alle ganzenhoedsters van dat jaar, begeleid door de initiatiefnemers, een tiental Groningse studenten. Er werd voor het eerst een ponymarkt

Ganzengeesje met haar ganzen op de Markt. Foto: Berend Hoegen.

gehouden en het feestprogramma 's middags op het podium, met o.a. Gerd en Hermien Timmerman en Imca Marina, viel zeer in de smaak. De Ganzenmarkt Nieuwe Stijl werd een jaarlijks terugkerende traditie. Er werd naast Miss Ganzenhoedster een Mini-miss gekozen en later ook nog een Oma-Miss Ganzenhoedster en zelfs een Opa-Miss Ganzenhoedster in het verzorgingscentrum De Voorde. Jarenlang presenteerde de bekende, jong overleden sportverslaggever Theo Koomen vanaf het podium op de Markt de show. Want dat was het inmiddels geworden. Jarenlang stond daar ook de rijzige gestalte van voorzitter Arie Vonk naast de elkaar opvolgende burgemeesters en was Jan Plasman de administrateur en de drijvende kracht op de achtergrond.

Op 4 oktober 1978 beleefde men weer een nieuw

ganzenhoogtepunt in Coevorden. Commissaris van de Koningin mevrouw A.P. Schildhuis onthulde toen het beeld van Ganzen Geesje op de Markt. Het monument was een initiatief van burgemeester Hoekzema en 't werd gemaakt door beeldhouwer J. Sterenberg uit Makkum. Helaas vielen de omringende ganzen nogal eens ten offer aan vernielzuchtige vandalen. Helaas ook konden verleden jaar (2005) in verband met de vogelpest voor het eerst geen ganzen binnen gedreven worden. Maar hoe dan ook, Ganzenmarkt Nieuwe Stijl op de tweede maandag in november is niet meer weg te denken uit Coevorden. Sinds 1962 al niet meer!